

Media: ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ **Page:** 65,67 **Published at:** 11-02-2024
Author: **Surface:** 1160.73 **Circulation:** 32170
Subjects: cm²

«Στην πολυαγαπημένη
του εν Χριστώ αδελφή
Ελοΐζα, ο εν Χριστώ
αδελφός της Αβελάρδος»

ΕΠΙΣΤΟΛΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΙΒΛΙΑ

Της Λαμπρινής Κουζέλη

Ελοΐζα προς Αβελάρδο

Η μεταφρασμένη αλληλογραφία του μοιραίου ζεύγους του 12ου αιώνα προσφέρει στον έλληνα αναγνώστη την εμπειρία της καταβύθισης στις πρωτογενείς πηγές μιας θρυλικής ερωτικής ιστορίας που εμπνέει αδιάλειπτα τις τέχνες

Το 1079 γεννιέται κοντά στη Ναντ της Γαλλίας ο Πέτρος Αβελάρδος, που ως χαρισματικός και αμφιλεγόμενος σχολαστικός φιλόσοφος, θεολόγος και δάσκαλος, θα αποκτήσει το κύρος στάρ στη Γαλλία του θεοκρατικού Μεσαίωνα. Περιπλανιέται στη χώρα και παίρνει μέρος σε δημόσιες συζητήσεις διαλεκτικής καταλήγοντας στο Παρίσι όπου θα παρακολουθήσει τα μαθήματα του Γουλιέλμου της Σαμπό, σχολάρχη της σχολής του ναού της Νοτρ Νταμ. Γρήγορα θα ξεπεράσει τον δάσκαλό του, θα ιδρύσει δικές του σχολές διαλεκτικής έξω και γύρω από το Παρίσι και θα γίνει καθηγητής στη σχολή του καθεδρικού ναού των Παρισίων έχοντας παράλληλο συγγραφικό και εκδοτικό έργο. Η νεαρή Ελοΐζα, αντιπιά του εφημέριου στον καθεδρικό ναό της Παναγίας των Παρισίων Φουλμπέρτου, περίφημη για την ομορφιά, την καλλιέργεια και τη φιλομάθειά της, προκαλεί το ενδιαφέρον του. Καταφέρνει να οικειοποιηθεί δωμάτιο στην κατοικία του Φουλμπέρτου και να γίνει δάσκαλος και σύντομα εραστής της Ελοΐζας.

Αρχετυπικό ερωτικό ζευγάρι
Ανάμεσα στα αρχετυπικά ζευγάρια της ρομαντικής ιστοριογραφίας, η ιστορία της Ελοΐζας και του Αβελάρδου έχει ξεχωριστή θέση, γιατί σε αντίθεση με το μυθικό ζευγάρι της Ψυχής και του Έρωτα, που λάτρευαν γλύπτες και ζωγράφους, και τους τραγικούς Ρωμαιο και Ιουλιέτα της λογοτεχνίας, η Ελοΐζα και ο Αβελάρδος ήταν πραγματικά πρόσωπα και ο μοιραίος έρωτάς τους ιστορικά τεκμηριωμένος. Τα πράγματα εκτυλίσσονται ραγδαία: το ερωτικό πάθος παρασύρει και τους δύο και ο Αβελάρδος αρχίζει να γράφει ποιήματα και τραγούδια για την Ελοΐζα που έχουν ευρεία διάδοση. Παράλληλα, η Ελοΐζα διαπιστώνει ότι είναι έγκυος. Ο Αβελάρδος τη στέλνει στην πατρίδα του, όπου θα γεννήσει κρυφά τον γιο τους Αστρολάβο. Στο μεταξύ η ερωτική τους σχέση γίνεται γνωστή στο Παρίσι. Ο Φουλμπέρτος εξοργίζεται από την προδοσία του Αβελάρδου κι εκείνος για να τον κατευνάσει προτείνει να παντρευτεί την Ελοΐζα. Εκείνη αρνείται θανατά, αλλά ο γάμος τελείται μυστικά. Η κόρη εξακολουθεί να ζει στο σπίτι του θεού της, ο οποίος της φέρει με βιαστικότητα, ώπου ο Αβελάρδος τη μεταφέρει στο γνώμιό της από παλιά μοναστήρι του Αρζαντέγ. Εξάλλο ο Φουλμπέρτος, πληρώνει κάποιους να ευνοήσουν τον Αβελάρδο τη νύχτα στο δωμάτιό του. Ντροπιασμένος εκείνος, ντύνεται το μοναχικό σέλιμα και αποσύρεται στη μονή του Αγίου Διονυσίου. Εκτοτε ο Αβελάρδος θα αφροισωθεί στη θεολογική διδασκαλία και στη συγγραφή, με μεγάλη επιτυχία. Ιδρύει το μοναστήρι του Παρακλήτου στην Καμπανία. Μετακινείται

Διαρκώς. Οι μαθητές του τον ακολουθούν παντού, προκαλώντας τον φθόνο άλλων δασκάλων και εκκλησιαστικών παραγόντων που σκευωρούν εναντίον του και τον καταδιώκουν ως αιρετικό.

Τέσσερις επιστολές
Εν μέσω διώξεων και βασάνων, ο Αβελάρδος γράφει στα 1131-1132 την *Ιστορία των συμφορών* του, για να παρηγορήσει έναν φίλο του, μια αυτοβιογραφική εξομολόγηση σε επιστολική μορφή, η οποία φτάνει κατά τύχη και στα χέρια της Ελοΐζας. Από το γυναικείο, πλέον, μοναστήρι του Παρακλήτου - όπου την είχε εγκαταστήσει μαζί με τις άλλες μοναχές ο Αβελάρδος μετά την εκδίωξη τους το 1129 από το μοναστήρι του Αρζαντέγ -, η Ελοΐζα θα του στείλει μια επιστολή που θα γίνει η αρχή μιας αλληλογραφίας των αλλοτινών εραστών. Οι επιστολές που ανταλλάσσουν, ένα σύνολο οκτώ επιστολών, συγκεντρώνονται σε ένα χειρόγραφο των αρχών του 13ου αιώνα που απόκειται στη Δημοτική Βιβλιοθήκη της Τουρ στη Γαλλία. Η αντιγραφή και η διάχυση τους στερώνεται στη συνέχεια τον θρύλο του ζευγαριού. Τέ-

Ελοΐζα και Αβελάρδος. Τέσσερα γράμματα έρωτα, ματαιώσης και λύτρωσης του 12ου αιώνα
Μετάφραση, εισαγωγή, σχόλια Ν. Ε. Καρασιδάκης. Εκδόσεις Πατάκη, 2023, σελ. 160, τιμή 7,70 ευρώ

οερίσ από αυτές τις επιστολές, εκείνες που αναφέρονται ειδικότερα στη στενή σχέση των δύο αλληλογράφων, μεταφράζει για πρώτη φορά από τα λατινικά στα ελληνικά ο ιστορικός του Μεσαίωνα Νίκος Καρασιδάκης, ομότιμος καθηγητής του Ιόνιου Πανεπιστημίου, στην έκδοση *Ελοΐζα και Αβελάρδος. Τέσσερα γράμματα έρωτα, ματαιώσης και λύτρωσης του 12ου αιώνα* (Πατάκης, 2023).

«Σ' αγάπησα παράφορα»
Σε μια απλουστευτική ερμηνεία της ιστορίας, είναι εύκολο η σημερινή αναγνώστριά να κατατάξει την Ελοΐζα στα θύματα της Ιστορίας, μια μαθήτριά που αποπλανήθηκε από τον δάσκαλό της, που τιμωρήθηκε για χάρη του. Ωστόσο, η ανάγνωση των επιστολών αναδεικνύει την Ελοΐζα ισότιμη με τον Αβελάρδο στη διεκδίκηση της επιθυμίας της, αδιαφορώντας για τις κοινωνικές συμβάσεις της εποχής. «Σ' αγάπησα παράφορα» του λέει, εξομολογείται τον θαυμασμό της για την ομορφιά του κορμιού, για το πνεύμα και τα τάλεντα του και τη χαρά της που είχε δικό της έναν άντρα που όλες οι γυναίκες ήθελαν τον έρωτά του. Του θυμίζει στην πρώτη της επιστολή το σαρκικό πάθος που έκαψε και τους δύο, και τον ψέγει που απομακρύνθηκε και δεν της γράφει. Μπορεί να του απευθύνεται ως «κύριο και πατέρα, σύζυγο και αδελφό» αλλά παρά τα λεγόμενά της καθόλου υποταγμένη δεν είναι. Αρνήθηκε έντονα τον γάμο μαζί του γιατί πίστευε πως προορισμός του ήταν η φιλοσοφία και οι μαθητές του και όχι η οικογένεια και τα παιδιά. Σε αυτόν τον ρόλο τον θαύμαζε, και ήταν περήφανη να είναι ερωμένη του και όχι συμβατική σύζυγός του. Παρμένη πνεύμα ανεξάρτητο, ειλικρινές και πιστό στον εαυτό της όταν καταφεύγει μεν στο μοναστήρι, αλλά αρνείται να πάρει, υποκριτικά, τους όρκους της μοναχής. Είναι δύσκολο να βγάλει από το μυαλό της «τη φωτιά της επιθυμίας, τη θερμότητα νεανικής ηλικίας και την εμπειρία της γλυκιάς νόσθης». Ο Αβελάρδος από την άλλη, απαλλαγμένος από τον πόθο μετά τον ακρωτηριασμό του, προσπαθεί να την πείσει ότι η μοιραία ένωση τους ήταν γραμμένο να αποτελέσει και για τους δυο την οδό προς τη λύτρωση μέσα από την αφοσίωση στον Θεό.

Πέρα από την εποχή της
Στην εμπεριστατωμένη, κατατοπιστική εισαγωγή του, ο μεταφραστής εντάσσει την αλληλογραφία στο πλαίσιο της εποχής της και αναζητεί τις ρίζες της στάσης της Ελοΐζας στη λογοτεχνική παράδοση του «αυλικού έρωτα» του 12ου αιώνα, όπου η ικανοποίηση του ερωτικού πόθου είναι ξένη από τη σύναψη νόμιμης συζυγικής σχέσης. Ωστόσο, η ανάγνωση της αλληλογραφίας μαρτυρεί ένα πνεύμα αυθεντικό, που θα λέγαμε ότι υπερβαίνει τις τάσεις της εποχής της και αναδεικνύεται σε γυναικα-σύμβολο, που ξεχωρίζει στην Ιστορία του Μεσαίωνα. Η προσωπικότητά της έχει εμπνεύσει πλήθος λογοτεχνιών και καλλιτεχνιών. Ο Πιέρ-Ανρί Σαρλ, ο οποίος τους πρώτους το χειρόγραφο της αλληλογραφίας και το εμπνευσμένο από την ιστορία αυτή δημοφιλέστατο επιστολικό μυθιστόρημα *Ιουλίττα ή η νέα Ελοΐζα* (1761) του Ρουσό θα επηρεάσει σημαντικά τη διαμόρφωση του αισθηματικού μυθιστορήματος στον 18ο αιώνα. Ως τον 19ο αιώνα καταγράφονται δεκάδες λογοτεχνικές διασκευές της ιστορίας της Ελοΐζας και του Αβελάρδου. Το 1817 τα λείψανά τους μεταφέρονται στο κοιμητήριο Περ Λαοζέ του Παρισι, όπου ο τάφος τους θα γίνει τόπος προσκυνήματος για τους εραστές του 19ου αιώνα.

Η ελληνική έκδοση της αλληλογραφίας των δύο εραστών είναι ένας εξαιρετικά χρήσιμος μίτος στην περιδιάβαση σε αυτό το σύμπαν του έρωτα μιας χιλιετίας σχεδόν, όπου η Ιστορία υπερβαίνει τη λογοτεχνική φαντασία.

↑ Ελοΐζα και Αβελάρδος (ή Το μάθημα αστρονομίας). Πίνακας του Σαρλ Ντιρίππ (1837)

Η ελληνική έκδοση της αλληλογραφίας των δύο εραστών είναι ένας εξαιρετικά χρήσιμος μίτος στην περιδιάβαση σε αυτό το σύμπαν του έρωτα μιας χιλιετίας σχεδόν, όπου η Ιστορία υπερβαίνει τη λογοτεχνική φαντασία